

МЕТОДОЛОГИЈА

СТАТИСТИКА ВАЊСКЕ ТРГОВИНЕ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

САРАЈЕВО
2005

МЕТОДОЛОШКИ ДОКУМЕНТИ

МД
01

АГЕНЦИЈА ЗА СТАТИСТИКУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

МЕТОДОЛОГИЈА

**ЗА СТАТИСТИКУ ВАЊСКЕ ТРГОВИНЕ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Сарајево, 2005

Издаје и штампа: Агенција за статистику Босне и Херцеговине,
Босна и Херцеговина, Сарајево, Зелених беретки 26

Телефон: +387 33 22 06 26

Факс: + 387 33 22 06 22

Е-mail : bhas@bih.net.ba

Одговара: Зденко Милиновић, директор

Интернетска страница: [http// www.bhas.ba/](http://www.bhas.ba/)

Припремили: Др Сахрудин Сарајчић
Сања Амброжић
Харис Ченгић
Данијела Томљеновић

Лекторка: Мр Марија Ковачић

Технички уредник: Миленко Стојановић, М. Сци

Тираж: 100 примјерака

Молимо кориснике да приликом употребе података наведу извор

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР.....	7
УВОД.....	9
СКРАЋЕНИЦЕ.....	11
1. ОСНОВНИ ЦИЉ СТАТИСТИЧКОГ ИСТРАЖИВАЊА.....	13
2. ИЗВОР ПОДАТАКА.....	13
3. ТРГОВИНСКИ СИСТЕМ.....	14
3.1. Систем опште трговине.....	14
3.2. Систем специјалне трговине.....	14
4. ОБУХВАТ ПОДАТАКА.....	15
4.1. Робе које су укључене у статистику спољне трговине.....	16
4.2. Робе које су искључене из статистике спољне трговине.....	19
4.3. Робе које су искључене из статистике спољне трговине али се одвојено евидентирају за потребе националних рачуна и платног биланса.....	21
5. КОМПИЛАЦИЈА ПОДАТАКА ЗА СТАТИСТИКУ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ.....	22
5.1. Вријеме регистрације.....	22
5.2. Статистичка територија.....	23
5.3. Царинска територија.....	23
5.4. Економска територија.....	23
5.5. Поријекло робе.....	24
5.5.1. Домаћи производи.....	24
5.5.2. Страни производи.....	24

6. НОМЕНКЛАТУРЕ И КЛАСИФИКАЦИЈЕ.....	24
6.1. Хармонизовани систем (HS).....	25
6.2. Комбинована номенклатура (CN).....	25
6.3. Стандардна међународна трговинска класификација - SMTK рев. 3.....	26
6.4. Међународна стандардна индустријска класификација економских активности - ISIC рев. 3.....	27
6.5 Главне индустријске групације према економској намјени (GIG).....	27
6.6. Централна класификација производа СРС.....	27
6.7. Номенклатура држава.....	27
7. ОБРАЧУН СТАТИСТИЧКЕ ВРИЈЕДНОСТИ УВОЗА И ИЗВОЗА.....	27
7.1. Конверзија валута.....	28
8. ЦАРИНСКЕ И СТАТИСТИЧКЕ ПРОЦЕДУРЕ.....	29
9. ЈЕДИНИЦЕ МЈЕРЕЊА.....	30
9.1. Допунске јединице мјерења (supplementary unit).....	31
10. ЗЕМЉА ПАРТНЕР.....	32
11. ДИСЕМИНАЦИЈА ПОДАТАКА.....	32
11.1. Годишњи подаци.....	33
11.2. Мјесечни подаци.....	33
12. ПОВЈЕРЉИВОСТ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА.....	34
13. КОМПАРАЦИЈА ПОДАТАКА.....	34
14. ПОДАЦИ ИЗ УПРАВЕ ЗА ИНДИРЕКТНО ОПОРЕЗИВАНЈЕ БИХ.....	34
Анекс.....	35

ПРЕДГОВОР

Доношењем методологије за статистику спољне трговине, створени су услови да отпочне редовно да се прати робни промет БиХ са иностранством на мјесечној основи, као и да се пореди са међународним статистикама и статистичким методологијама што је претпоставка за даљњу изградњу, односно јачање јединственог статистичког система БиХ.

Циљ ове публикације је побољшање статистичких информација о робном промету с иностранством, с обзиром да она пружа основу за стандардизацију дефиниција посматраних статистичких јединица, дефиниција посматраних варијабли и класификација из области статистике спољне трговине.

Ова публикација је намијењена првенствено статистичарима који учествују у методолошким припремама и прикупљању статистичких података ради бољег разумијевања и лакше примјене међународних стандарда у редовним статистичким истраживањима. Такође је намијењена корисницима статистичких података ради исправне анализе и интерпетације добијених резултата.

Ова активност је реализована дјелимично кроз пројекат "Техничка помоћ статистичком сектору БиХ II", подршком Европске комисије, на чему им се овом приликом захваљујемо.

Директор:

Зденко Милиновић

УВОД

Статистика спољне трговине има задатак да обрађује и објављује податке о робној размјени с иностранством.

Статистички подаци спољне трговине од двоструког су значаја: са аспекта домаће економије они садрже податке о смањењу (на основу извоза), односно повећању материјалних ресурса (на основу увоза), а са аспекта свјетске економије ови подаци говоре о учешћу наше земље у међународној подјели рада.

Са развојем свјетске економије дошло је и до интензивнијег развоја економских односа између земаља. Потреба за њиховим што детаљнијим праћењем и међусобним поређењем показала је неопходност да се дефинишу одређени стандарди којих ће се придржавати све земље.

Статистички биро УН објавио је публикацију под називом “Статистика међународне трговине: концепти и дефиниције” - “International Merchandise Trade Statistics: Concepts and Definitions” (IMTSCD)¹ у којој су дате препоруке и дефиниције за статистичко праћење робних токова у међународној трговини. Ове препоруке основ су и за Еуростатов докуменат “Статистика за трговину робама – водич за кориснике” („Statistics on the trading of goods – User Guide“). Статистичко праћење спољне трговине у складу је са Законом о царинској политици БиХ („Службени гласник БиХ“ бр. 21/98, 34/00 и 10/02) и Законом о царинској тарифи („Службени гласник БиХ“ бр. 1/98,31/02,19/03 и 40/03).

¹ UN, International Trade Statistics: Concepts and Definitions, United Nations Statistical Papers, Series M, No.52, Rev 2, New York, 1998.

Скраћенице

ВАН - међународна ознака за конвертибилну марку
БХАС - Агенција за статистику БиХ
ВРМ - приручник за платни биланс
CN - Комбинована номенклатура
СРС - Централна класификација производа
CIF - цијена робе, обезбјеђење, превоз
EU - Европска унија
ЕС - Европска комисија
EURO - новчана валута Европске уније
FOB - франко брод
ФЗС - Федерални завод за статистику
GATT - Општи споразум о трговини и царинама
ГИГ - Главне индустријске групације
ISIC рев. 3 - Међународна стандардна индустријска класификација економских активности - ревизија 3
IMTSCD - Статистика међународне трговине: концепти дефиниције
ЈЦИ - јединствена царинска исправа
HS - Хармонизовани систем
NACE рев. 1 - Национална класификација економских активности - ревизија 1
МИГ - Главне индустријске групације
OECD - Организација за економски развој и сарадњу
SITC рев. 3 - Стандардна међународна класификација трговине - ревизија 3
SMTK рев. 3 - Стандардна међународна трговинска класификација - ревизија 3
SNA - систем националних рачуна
РЗС РС - Републички завод за статистику Републике Српске
УН - Уједињене нације
USD - амерички долар
WCO - Свјетска царинска организација

1. ОСНОВНИ ЦИЉ СТАТИСТИЧКОГ ИСТРАЖИВАЊА

Основни циљ овог статистичког истраживања је праћење робног промета Босне и Херцеговине са иностранством како би се обезбиједили адекватни, тачни, ажурни и лако доступни подаци и информације свим корисницима података (пословни субјекти, државни органи, научне установе, међународне статистичке институције и сва друга заинтересована лица и институције). Статистика спољне трговине, заједно са осталим базним статистикама (статистика индустрије, грађевинарства и финансијска статистика), обезбјеђује све потребне податке за статистику националних рачуна и платног биланса, те неопходан и безбједан основ влади и њеним институцијама за вођење трговинске и економске политике Босне и Херцеговине.

2. ИЗВОР ПОДАТАКА

Сходно концептима, дефиницијама и препорукама УН као извор података за статистику спољне трговине могу да се користе царинске декларације, анкетирање предузећа, административни регистри, регистри Пореске управе и регистри девизног тржишта. У том смислу препоручено је да се користе царинске базе података као главни извор, али и да их се комбинује са осталим наведеним изворима података. Међународна пракса и искуство су показали да саме царинске декларације не могу да обезбиједне пуни обухват у статистици међународне трговине, било због тога што неке значајне трговинске трансакције престају да буду значајне за царинску контролу, или због тога што расположиви царински подаци не одговарају статистичким потребама. У таквим случајевима препоручено је да се царински извори података комбинују са осталим изворима.

У статистици спољне трговине БиХ основни извор података је Јединствена царинска исправа (ЈЦИ). Јединствена царинска исправа је докуменат који декларант (пословни субјекат или друго овлашћено лице, нпр. шпедитер) подноси царинарници приликом царинења робе. За прикупљање и контролу исправности царинских декларација на подручју БиХ одговорна је Управа за индиректно опорезивање БиХ која прописује облик, садржај и начин на који се испуњава и подноси исправа у царинском поступку.

Подаци добијени од Управе за индиректно опорезивање могу да се, сагласно наведеним препорукама УН, комбинују са подацима добијеним директно од компанија које су остваривале извозне/увозне трансакције, у жељи да статистика спољне трговине пружи што квалитетније и поузданије податке свим корисницима.

3. ТРГОВИНСКИ СИСТЕМ

За праћење токова међународне трговине робама постоје два приступа, који су блиско повезани са концептима економске и статистичке територије и коришћења царинских процедура. Пошто се прикупљање података заснива на царинским процедурама, у многим земљама је усвојен принцип да се статистичка граница подударна са царинском границом. У том случају статистичка територија коинцидира са царинском територијом. Постоје два трговинска система и то:

- Систем опште трговине и
- Систем специјалне трговине.

Главна разлика између ова два концепта је у третирању роба које пролазе кроз царинска складишта и комерцијалне слободне зоне.

3.1. Систем опште трговине

Овај систем подразумева шири концепт и користи се онда када статистичка територија² земље одговара њеној економској територији. Сходно томе, под системом опште трговине увоз укључује *све* робе које улазе на економску територију земље, а извоз укључује *све* робе које напуштају економску територију земље. Из наведеног произилази да су у статистику спољне трговине, поред редовног извоза и увоза робе, укључени: унутрашња и спољна обрада, залихе у царинским складиштима, у комерцијалним слободним зонама, индустријским слободним зонама и другим просторима под царинском контролом и надзором.

По систему опште трговине из спољне трговине једино се искључује прости транзит робе.

IMTSCD даје предност систему опште трговине с обзиром да он пружа обухватније снимање спољних робних токова него систем специјалне трговине, а такође обезбеђује тачнији основ за процјену критеријума промјене својине који се користи у SNA и BPM.

3.2. Систем специјалне трговине

Систем специјалне трговине користи се онда када статистичка територија обухвата само одређени дио економске територије (слободно унутрашње тржиште).

² Појмови статистичке, царинске и економске територије дефинисани су у оквиру поглавља Методе компилације података за статистику спољне трговине.

Постоје двије дефиниције Система специјалне трговине, стриктна и проширена. Сходно стриктној дефиницији специјалне трговине у статистику спољне трговине укључују се само редован извоз и увоз. Стриктна дефиниција Система специјалне трговине веома се ријетко користи и већина земаља примјењује проширену дефиницију Система специјалне трговине.

Сходно проширеној дефиницији укључује се такође спољна и унутрашња обрада роба које улазе или напуштају индустријске слободне зоне. Са економске тачке гледишта ова врста индустријске активности не разликује се од сличне активности било гдје унутар економске територије и због тога треба да буде укључена у статистику спољне трговине.

Из наведеног слиједи да су у специјалну трговину укључени:

- редован извоз,
- извоз на спољну обраду,
- извоз након унутрашње обраде,
- редован увоз,
- увоз на унутрашњу обраду,
- увоз након спољне обраде.

Овим системом роба која из иностранства улази у царинска складишта, слободне комерцијалне зоне или на друге просторе под царинском контролом и надзором, као и привремени извоз и увоз без промјене вриједности, неће бити регистрована као увоз, нити ће бити регистрована као извоз уколико буде поново извезена.

Сходно систему специјалне трговине роба из царинских складишта, слободних комерцијалних зона и осталих простора под царинском контролом биће регистрована као редован увоз тек онда када уђе на слободно унутрашње тржиште.

У статистици спољне трговине БиХ користи се проширена дефиниција Специјалног система трговине, што је у складу са препорукама Еуростата (Statistics on the Trading of Goods: User Guide, EC, Eurostat, November 2002).

4. ОБУХВАТ ПОДАТАКА

Јединица посматрања статистичког истраживања робног промета са иностранством је свака робна испорука која се обавља у оквиру извоза и увоза робе, која је хомогена са гледишта врсте производа, земље поријекла, односно намјене, начина плаћања и момента преласка границе.

Статистика спољне трговине региструје и обухвата све робе које се додају укупним националним материјалним ресурсима или се одузимају од њих, било уласком на царинску територију (увоз) или изласком са ње (извоз). Робе које само пролазе кроз земљу (робе у транзиту) као и робе које се само привремено задржавају (привремени извоз и увоз), сем ако нису у питању робе за спољну или унутрашњу обраду, не додају се националним материјалним ресурсима нити се од њих одузимају, па се зато и не укључују

у статистику спољне трговине. Приликом обављања трансакција спољне и унутрашње обраде вриједност робе се мијења, односно ствара се *додана вриједност робе* која се одузима или додаје националним материјалним ресурсима, па се извоз и увоз роба везан за спољну или унутрашњу обраду укључује у статистику спољне трговине. Статистички биро УН дао је препоруке у вези са трансакцијом роба, па се у том смислу разликују сљедеће три групације:

- Робе које се укључују у детаљну статистику међународне трговине,
- Робе које се искључују из детаљне статистике међународне трговине,
- Робе које се искључују из детаљне статистике међународне трговине, али се одвојено региструју како би ти подаци могли да се користе за потребе националних рачуна и платног биланса.

4.1. Робе које се укључују у статистику спољне трговине

-Немонетарно злато: То је злато које се користи за индустријске, лабораторијске или било које друге потребе сем функције злата као новца или подлоге за новац. Ово злато се зато третира као роба и укључује се у статистику спољне трговине.

-Неемитоване банкноте, хартије од вриједности и монете које нису у оптицају: Ове ставке не посматрају се као финансијске исправе, већ као роба од интереса за штампарску индустрију и нумизматичке дјелатности, односно као производи тих дјелатности који се продају на тржишту.

-Робе које се размјењују трампом (barter аранжмани): Робе које се размјењују трампом по принципу роба за робу укључују се у статистику спољне трговине јер повећавају/смањују националне материјалне ресурсе (иако постоје неизбјежни проблеми око установљења њихових вриједности).

-Трговинске трансакције владе које она обавља за свој рачун: Овдје је ријеч о робним трансакцијама које чини влада без обзира да ли је ријеч о цивилним или војним намјенама. У статистику спољне трговине укључују се све робе које прелазе границу на основу комерцијалних али и других уговора и споразума које је закључила влада. У том смислу се укључују и све робе које влада шаље или прима по основу хуманитарних програма, без обзира да ли је ријеч о зајму, поклону или трампи, као и на основу ратних репарација.

-Робе за војне намјене: Све робе које се увозе за потребе војске и полиције укључују се у статистику спољне трговине.

-Хуманитарна помоћ: Храна, одјећа, лијекови или било која друга роба која улази у земљу или излази из ње у оквиру програма хуманитарне помоћи укључује се у статистику спољне трговине, без обзира да ли се одвија под

покровитељством владе, међународних хуманитарних или невладиних организација.

-Роба купљена од свих категорија путника укључујући раднике са пребивалиштем изван БиХ: Обухватају се све куповине које по својој вриједности премашују статистички праг утврђен прописима Савјета министара БиХ који су на снази.

-Роба на консигнацији: Све робе смјештене у консигнационим складиштима укључују се у статистику спољне трговине јер су намијењене за даљњу куповину или продају (консигнациона продаја робе), без обзира што стварно нису продате у исто вријеме када су прешле границу.

-Робе које се користе као медији за податке или software: У ову категорију спадају сетови који садрже дискете или CD-ромове са инсталираним програмима и базама података који су развијени за опште или комерцијалне сврхе, а не по наруџби, као и носачи аудио-видео записа (касете и CD-ови) који су снимљени за опште или комерцијалне намјене и као такви намијењени тржишту.

-Робе за спољну и унутрашњу обраду: Ово су робе које се шаљу у иностранство или уносе у земљу са циљем њихове обраде, укључујући и обраду по уговору. Примјери су: рафинирање нафте, обрада метала, монтажа возила и дорада одјеће. Иако је ријеч о привременом извозу и увозу (јер се роба након завршене обраде враћа првом пошиљаоцу) ипак се врше измјене на роби чиме она прима нови квалитет, а то има и финансијски ефекат (разлика у цијени за вриједност обраде).

-Трговина робама између мајке фирме (parent corporations) и њених филијала.

-Враћена роба: Ако се раније извезена роба врати у земљу она се укључује у статистику спољне трговине, и то регистрована као увоз у времену када је враћена, и исто тако ако се раније увезена роба врати у иностранство она треба да буде укључена у статистику спољне трговине регистрована као извоз у времену када је враћена. Овакве трансакције такође могу да се региструју и одвојено.

-Електрична енергија, гас и вода: Међународна трговина електричном енергијом, гасом и водом није увијек царински регистрована у неким земљама. Међутим и тада ове трансакције морају да буду укључене у статистику спољне трговине. У БиХ ове трансакције царински се региструју и укључују у статистику спољне трговине.

-Поштанске пошиљке изнад вриједности дефинисане по закону БиХ: Укључује се сва пошта која садржи пошиљке и робе које се користе у комерцијалне сврхе, а

чија укупна вриједност премашује статистички праг утврђен прописима Савјета министара БиХ који су на снази.

-Ефекти миграција: Ефекти миграција (вриједност личне имовине коју мигранти собом носе) укључују се у оним случајевима када имају важан економски значај што је дефинисано важећим законом о царинској политици БиХ.

-Залихе роба: Укључују се робне трансакције "тампон" организација (Buffer Stock Organizations) које продајом или куповином одржавају одређени ниво залиха извјесних роба с циљем да утичу на понуду и тражњу на свјетском тржишту.

-Роба под финансијским закупом: Постоје двије врсте закупа у економској пракси, финансијски и оперативни. Појам финансијски закуп обухвата права, ризик, награде и одговорности у располагању робом за вријеме закупа. Тада се, с економске тачке гледишта, купац за вријеме закупа *de facto* третира као власник робе. Робе које су под финансијским закупом, а предмет су међународне трговине, укључују се у статистику спољне трговине. У неким случајевима трајање закупа може да се узме као критеријум да ли је закуп финансијски (рок година дана или више) или оперативни (рок мањи од годину дана).

-Бродови, авиони и остала покретна опрема: Међународни трговински промет оваквих производа свакако се укључује у статистику спољне трговине. Често се међународни промет оваквим робама царински не евидентира, а у том случају ове трансакције треба да се укључе из других релевантних извора као што су национални регистри (посебни регистри посједовања ових капиталних добара које воде владине институције) или анкетирање предузећа власника ових капиталних добара.

-Роба коју су испоручила или набавила "of shore" предузећа лоцирана на економској територији земље домаћина.

-Улов рибе и експлоатисање минерала са морског дна и спашена роба са хаварисаних страних пловила искрцана у националним лукама или роба коју су купила национална пловила са страних пловила на отвореном мору.

-Снабдијевање иностраних авиона и бродова: Све робе које представљају залихе авиона и бродова, а које се искрцају из иностраних авиона/бродова на домаћим аеродромима/лукама укључују се у увозну статистику земље.

Исто тако све робе ове врсте које се на економској територији земље директно преносе са иностраних авиона/бродова на домаће авионе/бродове (као што је нпр. претанковање горива) треба да буду укључене у увозну статистику земље. Такође, снабдијевање иностраних авиона/бродова овим

залихама од домаћих снабдјевача у националним аеродромима/лукама укључује се у извозну статистику.

-Празне боце: Празне боце које се јављају као роба у комерцијалним системима рециклаже (не враћају се првобитном пуњачу бесплатно већ се продају на рециклажу) представљају трговачку робу, па се и ове трансакције укључују у статистику спољне трговине.

-Отпаци и грануле: Отпаци, укључујући и оне еколошки опасне, треба да буду регистровани и класификовани сходно одговарајућој царинској тарифи и укључени у статистику спољне трговине ако имају било колику реалну тржишну вриједност.

4.2. Робе које се искључују из статистике спољне трговине:

-Монетарно злато: Монетарно злато је оно злато које се користи у функцији новца или подлоге за папирни новац и у том смислу се размјењује између домаћих и међународних монетарних институција и овлашћених банака. Пошто се монетарно злато третира као финансијска ставка, а не као роба, трансакције њиме се искључују из статистике спољне трговине.

-Емитоване банкноте, хартије од вриједности и монете у оптицају: Ове ставке посматрају се као финансијске исправе, а не као роба, па се искључују из статистике спољне трговине.

-Привремени извоз и увоз робе без обраде: Постоје случајеви када се неке робе уносе у земљу или испоручују другој земљи на одређени рок након ког се враћају натраг без било које промјене у квалитету и вриједности. Примјери оваквих роба су сљедећи: роба за сајмове и изложбе, комерцијални узорци, коњи за трке, умјетничка дјела и антиквитети за изложбе, контејнери и остала средства амбалаже и транспорта (нпр. контејнер-хладњача, који и сам представља посебну робу, у ког се уносе смрзнути производи који се редовно извозе или увозе—овај контејнер ће ући у земљу али ће се вратити натраг када се испразни), опрема за рад међународних компанија које обављају послове унутар земље и слично. Овакав привремени извоз и увоз без икакве обраде (или евентуално са неком обрадом која не мијења природу, квалитет или вриједност робе) искључује се из статистике спољне трговине. Наравно, ако је ријеч о привременом извозу или увозу робе на којој се прије повраћаја врши одговарајућа обрада која значајно мијења природу, квалитет и вриједност робе онда се то укључује у статистику спољне трговине, посебно ако је то трајнија активност («Lohn» послови у текстилној индустрији, монтажа, ремонт и поправка и слично).

У случају да трансакција није регистрована по одговарајућим царинским процедурама које регулишу то питање, национална статистика треба да донесе

критеријум да ли ће привремени извоз и увоз сматрати таквом трансакцијом гдје се не мијења вриједност робе, па је неће укључити у статистику спољне трговине, или ће је сматрати таквом гдје се мијења вриједност робе па ће је укључити у статистику спољне трговине.

-Роба у транзиту: Роба која само пролази кроз земљу на свом путу од неке друге земље (извозник) ка некој трећој земљи (увозник) сматра се робом у транзиту (провозу). Ова роба уопште не утиче на материјалне ресурсе земље, па се зато искључује из статистике спољне трговине.

-Роба која циркулише између матичне земље и њених енклава у другим земљама: Царинска територија једне земље обухвата и њене енклаве које су смјештене на територији неке друге земље (амбасаде, војне јединице стациониране ван земље и неке друге сличне институције). Исто тако царинска територија једне земље не обухвата овакве енклаве других земаља као и међународне организације (УН нпр.) које су смјештене на њеној територији. Сагласно овоме сваки робни промет једне земље са њеним енклавама у иностранству посматра се као унутрашњи робни промет и искључује из њене статистике спољне трговине. Исто тако, овакав промет искључује се из статистике спољне трговине земље домаћина енклаве јер та енклава не припада царинској територији земље домаћина. Када су у питању међународне организације, сав промет роба који оне обављају неће се укључивати у статистику спољне трговине земље домаћина у којој су оне смјештене јер оне не представљају саставни дио њене царинске територије. Када се робни промет одвија између енклаве и земље домаћина у којој је она смјештена то ће се, наравно, укључити у статистику спољне трговине земље домаћина, и то као увоз из земље којој енклава припада када роба улази из енклаве у земљу домаћина, односно као извоз у земљу којој енклава припада када земља домаћин шаље робу енклави. Када је ријеч о робном промету између међународних организација и земље домаћина сва роба коју земља домаћин шаље међународној организацији регистроваће се као њен извоз, а сва роба која улази у земљу из међународне организације регистроваће се као увоз из земље која је претходно ту робу извезла међународној организацији (зато што међународна организација нема сопствену економију).

-Пренос својине над нефинансијском имовином са лица резидента на лице нерезидента без преласка границе: Нефинансијска имовина укључује земљиште, привредне објекте и постројења, опрему и крупни инвентар. Пошто се трансфер својине над овом нефинансијском имовином сматра финансијском а не трговачком трансакцијом искључује се из статистике спољне трговине.

-Роба која се третира као дио трговине услугама. Ова категорија обухвата:

-Робу коју су купиле све категорије путника, укључујући и нерезидентне раднике, за своју личну употребу, у износима или вриједности која не прелази утврђене границе у складу са Законом о царинској политици БиХ;

-Новине и часописе који се шаљу по принципу директне претплате преко границе;
-Робе купљене у земљи домаћину за потребе иностраних влада преко њихових амбасада, војних јединица стационираних у тој земљи и слично, а за њихове личне потребе;

Ова категорија такође обухвата и дискете или CD-ове са инсталираним компјутерским софтвером и/или подацима који су развијени по посебној нарудби, аудио и видео траке са оригиналним записима и слично.

-Улов рибе на отвореним морима националних бродова земље који је искрцан на њеној економској територији.

-Роба коју су купили и оставили унутар територије земље домаћина нерезиденти, без преласка границе.

-Роба под оперативним закупом: Оперативни закуп је сваки онај закуп који нема карактеристике наведене за финансијски закуп. У неким случајевима трајање закупа може да буде узето као критеријум да ли је закуп финансијски (рок годину дана или више) или оперативни (рок мањи од годину дана).

-Роба која је изгубљена или уништена након што је напустила економску територију земље извозника, али прије него што је ушла на економску територију земље у коју је требала да буде увезена искључује се из статистике спољне трговине земље која је требала да је увезе (иако се она укључује у статистику спољне трговине земље извоза).

Ако је прије уништења дошло до промјене својине (од извозника на увозника) онда вриједност овакве робе треба одвојено да се евидентира како би могла да се дода у вриједност укупног робног увоза за потребе националних рачуна и платног биланса земље намјераног увоза.

-Празне боце које се враћају произвођачу на поновно пуњење третирају се као средства транспорта робе (контејнери) и искључују се из статистике спољне трговине.

-Отпаци и грануле који немају реалну тржишну вриједност искључују се из статистике спољне трговине, али треба да их се одвојено евидентира по количини.

4.3.Робе које се искључују из статистике спољне трговине али се одвојено евидентирају за потребе националних рачуна и платног биланса:

-Покретна опрема која је промијенила власништво док је била ангажована ван земље њеног власника: Ријеч је о грађевинској опреми, опреми за бушотине, опреми за гашење пожара и сличној опреми велике вриједности коју је дала на привремено коришћење и за неке специфичне потребе једна земља другој, али је онда поклоњена и тако трајно остала у земљи у коју је раније привремено ушла.

-Улов рибе и експлоатација минерала са морског дна и спашена роба са хаварисаних националних бродова продата у иностраним лукама или роба продата са националних бродова страним бродовима на отвореном мору.

-Залихе за бродове и авионе које су купили домаћи бродови и авиони изван економске територије земље; снабдијевање иностраних бродова и авиона од домаћих бродова и авиона ван економске територије земље или залихе искрцане у иностраним лукама са домаћих бродова и авиона.

-Роба коју су купиле у земљи домаћину међународне организације за своју сопствену употребу.

-Роба привремено извезена/увезена на поправку: Ова категорија обухвата робу која привремено прелази границу ради поправке у иностранству. Како се овим активностима само враћа првобитна вриједност робе, а не ствара се нова вриједност па се не обогаћују робни фондови у земљи ове трансакције се не укључују у детаљну статистику спољне трговине, али препоручује се да се одвојено евидентирају. У ову категорију не укључују се поправке грађевина (поправке и реконструкције у грађевинарству), поправке хардвера и софтвера и одржавање транспортне опреме у лукама и на аеродромима. Ове три активности посматрају се као услуге и у том смислу се и евидентирају.

-Робе које напуштају или улазе на економску територију земље илегално.

-Роба која је изгубљена или уништена након што је увозник стекао право својине на њој: Ако је роба уништена након што је дошло до промјене својине (са извозника на увозника) онда се искључује из увозне статистике земље намјераваног увоза, али вриједност овакве робе треба одвојено да се евидентира како би могла да се дода у вриједност укупног робног увоза за потребе националних рачуна и платног биланса земље намјераваног увоза. Ово се укључује у статистику спољне трговине земље извоза.

5. КОМПИЛАЦИЈА ПОДАТАКА ЗА СТАТИСТИКУ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ

5.1. Вријеме регистрације

Када се говори о времену регистрација извозно-увозне трансакције препоручује се да се то вријеме јасно и недвосмислено одреди. Сходно постојећим међународним стандардима релевантан моменат је када дође до промјене својине над робом која је предмет трансакције. Међутим, системи производње података у царинама углавном подешени су тако да региструју моменат преласка робе преко границе, а нису у могућности да региструју временски моменат промјене својине. Како највећи број спољнотрговинских

трансакција улази у уобичајене норме куповања и продавања између извозника и увозника, може да се узме да је моменат промјене својине углавном усаглашен са моментом преласка границе. Због тога се препоручује да се роба региструје у вријеме када улази на царинску територију земље или је напушта.

Уколико је царински систем производње података такав да нуди више различитих датума везаних за извозно-увозне трансакције, препоручује се да се узме само један датум за све трансакције. У овом случају препоручује се да се узме датум када је Царинска управа прихватила царинску декларацију с обзиром да он најбоље одређује вријеме преласка границе дотичне земље. За временско одређење извозно-увозне трансакције у БиХ користи се датум када је ЈЦИ потпуно прихватила царина.

5.2. Статистичка територија

У статистици међународне трговине један од главних циљева је да се обухвате робе које улазе или напуштају економску територију једне земље. У пракси, обухвата се роба која улази или напушта статистичку територију земље, тј. територију на којој се ти подаци прикупљају.

Статистичка територија може да коинцидира са економском територијом земље или с неким њеним дијелом. Међутим, када се статистичка територија разликује од њене економске територије, међународни трговински систем не може да обезбиједи комплетан обухват протока роба и услуга (нпр. унутрашња и спољна обрада, затим трговина бродовима, авионима и слично), па због тога за прикупљање података морају да се користе нецарински извори како би се што приближније обухватиле трговинске трансакције везане за економску територију. Границе статистичке територије су обично исте као државне границе, изузев када су спољнотрговинске трансакције извршене у слободним царинским зонама.

5.3. Царинска територија

У статистици спољне трговине, територија посматрања представља царинско подручје Босне и Херцеговине. Сходно Закону о царинској политици Босне и Херцеговине царинско подручје БиХ обухвата територију БиХ укључујући и територијалне воде, унутрашње водене токове и ваздушни простор БиХ. Царинско подручје БиХ ограничено је царинском линијом која се подудара са границама БиХ. Царинско подручје БиХ је јединствено.

5.4. Економска територија

Економска територија земље обухвата географску територију под контролом владе унутар које физичка лица, робе и капитал циркулишу слободно. Она према SNA методологији обухвата и сљедеће: ваздушни простор, водене површине и континенталне гребене који леже у међународним водама над

којим та држава ужива ексклузивно право или има јурисдикцију у погледу риболова и експлоатација минерала и горива. Територијалне енклаве дотичне земље, које могу да буду лоциране у другим земљама и које користи друга држава за убирање пореза, у војне и научне циљеве, дипломатска представништва и слично, такође се укључују у економску територију те земље. Слободне зоне или фабрике које функционишу (*of Shore* предузећа) под царинском контролом дио су економске територије у којој су физички лоцирани.

5.5. Поријекло робе

5.5.1. Домаћи производи

Домаћи производи су производи који изворно потичу са економске територије једне земље. Генерално гледано, производи могу да се сматрају поријеклом из једне државе ако су они у цијелости добијени или су највећим дијелом трансформисани процесом обраде, дораде и слично. Процес обраде робе потврђује њено домаће поријекло.

Под појмом роба из БиХ подразумијева се роба која је у цијелости добијена у царинском подручју БиХ, под условима који су наведени у члану 20 Закона о царинској политици Босне и Херцеговине, или роба увезена из страних земаља која је стављена у слободни промет у БиХ. За робу у чијој је производњи учествовало више земаља сматра се да води поријекло из оне земље у којој је прошла завршну, битну и економски оправдану обраду или дораду у предузећу опремљеном у ту сврху, што је резултирало производњом новог производа или што је представљало битну фазу производње.

5.5.2. Страни производи

Страни производи су производи који потичу из иностранства, односно са царинског подручја које је изван царинског подручја БиХ.

6. НОМЕНКЛАТУРЕ И КЛАСИФИКАЦИЈЕ

Комплексна природа основних царинских и статистичких потреба чини неопходним да се обезбиједи класификација робног промета са иностранством према робама и услугама.

Хармонизовани систем (*Harmonized Commodity description and coding System - HS*)³ или проширена верзија заснована на *HS*, као што је Комбинована номенклатура (*Combined Nomenclature - CN*), обезбјеђује такве податке.

Праћење спољне трговине према производима посебно за потребе економске анализе омогућено је примјеном Стандардне међународне класификације

³ Custom Co-operation Council, The Harmonized Commodity Description and Coding System, Brussels, 1989.

трговине (*SITC рев. 3*)⁴ која класификује производе сходно њиховом степену производње.

6.1. Хармонизовани систем (HS)

Хармонизовани систем је међународна номенклатура робе по нумеричком систему коју је разрадила Свјетска царинска организација (World Customs Organisation - WCO). Номенклатура HS садржи одјељке, главе, тарифне бројеве и тарифне ознаке, као и њима одговарајуће нумеричке шифре. HS има 21 одјељак (означени су римским бројевима I-XXI) и 97 глава (означени су арапским бројевима 01-97).

Груписање роба у одјељке извршено је према економским секторима:

СЕКТОР	ОДЈЕЉАК	ГЛАВА
1 Пољопривреда	I - IV	1 - 24
2 Хемија	V - VII	25 - 40
3 Кожа, дрво, хартија	VIII - X	41 - 49
4 Текстил, одјећа, обућа	XI, XII	50 - 67
5 Камен, стакло, драго камење, племенити метали	XIII, XIV	68 - 71
6 Прости метали	XV	72 - 83
7 Машине, апарати, апаратуре	XVI	84 - 85
8 Превозна средства	XVII	86 - 89
9 Инструменти (оптика, мјерења, фото-техника, кино-техника, медицина, музика, оружје)	XVIII, XIX	90 - 93
10 Разни производи, умјетност, антиквитети	XX, XXI	94 - 97

Главе се дијеле на тарифне бројеве, а ови даље на тарифне ознаке. Тарифна ознака изражена је нумерички (арапски бројеви), при чему прве двије цифре представљају главу, прве четири тарифни број, а свих шест тарифну ознаку. Земље EU су у комбинованој номенклатури CN (види наредни параграф) прошириле HS6 увођењем седме и осме цифре у царинску тарифу.

Босна и Херцеговина је Законом о царинској тарифи БиХ („Службени гласник БиХ“, број 1/98), члан 2, прихватила номенклатуру HS WCO. Одлуком о примјени члана 2 Закона о царинској тарифи БиХ („Службени гласник БиХ“, број 6/98) тарифна ознака Царинске тарифе БиХ има десет цифара. Истом одлуком прихваћена је усклађеност седме и осме цифре с номенклатуром Европске уније, док девета и десета цифра служе за потребе даљњег рашчлањивања у оквиру специфичних потреба БиХ.

6.2. Комбинована номенклатура – CN

Комбинована номенклатура – CN (Combined Nomenclature – CN) у примјени је у државама чланицама EU од 1991. године. CN је кодирана осмоцифреним арапским

⁴ Official Records of the Economic and Social Council, Supplement No.2, (E/1981/12), 1981.

бројевима и у потпуности је усклађена с HS до шестознаменкасте бројчане ознаке. CN се користи како за царинске потребе, тако и као статистички стандард за праћење спољне трговине на детаљном европском нивоу.

6.3. Стандардна међународна трговинска класификација - SMTK рев. 3

Стандардну међународну трговинску класификацију - SMTK рев. 3 (Standard International Trade Classification - SITC rev. 3) донијела је Организација УН и код нас се примјењује од 1. јануара 1988. године. SMTK садржи 3.118 позиција, 1.033 подгрупе, 261 групу, 67 одсјека и 10 сектора. Стандардна међународна класификација трговине је основна класификација за статистику спољне трговине коју су креирале УН на основу хармонизованог система, и то сходно:

- потребама да се настави на ранијој верзији SITC,
- природи производа и материјала коришћених за њихову производњу,
- степену производње,
- значењу производа за свјетску трговину,
- технолошким промјенама.

Највиши ниво агрегирања чине сектори који су кодирани једноцифреним арапским бројевима од 0 до 9:

Шифарска ознака	СЕКТОР
0	Храна и живе животиње <i>Food and live animals</i>
1	Пића и дуван <i>Beverages and tobacco</i>
2	Сирови материјали нејестиви, сем горива <i>Crude materials, inedible, except fuel</i>
3	Минерална горива, мазива и сродни производи <i>Mineral fuels, lubricants, and related materials</i>
4	Животињска и биљна уља, масти и воскови <i>Animal and vegetable oils, fats and waxes</i>
5	Хемијски производи <i>Chemical products</i>
6	Производи разврстани према материјалу <i>Manufactures classified by material</i>
7	Машине и транспортна средства <i>Machinery and transport equipment</i>
8	Разни индустријски производи <i>Miscellaneous manufactured goods</i>
9	Производи и трансакције, д.н. <i>Commodities and transactions, n.e.c.</i>

Обухват сектора у свим ревизијама SITC-а је доста сличан, чиме се обезбјеђује да историјске серије података буду највећим дијелом компарабилне.

6.4. Међународна стандардна индустријска класификација економских активности - ISIC рев. 3

Међународна стандардна индустријска класификација економских активности - ISIC рев. 3 је класификација УН на којој се заснива Статистичка класификација економских активности Европске уније – NACE рев. 1.1. (примјењује се од 1.1.2003).

У Босни и Херцеговини је од 1999. у примјени Стандардна класификација дјелатности - SKD која је усклађена са класификацијом EU (NACE рев. 1) до нивоа разреда, тј. до четвороцифрене ознаке.

6.5. Главне индустријске групације према економској намјени (ГИГ)

У статистици робног промета с иностранством постоје такозване Главне индустријске групације (ГИГ) према економској намјени (Main Industrial Groupings by Intended Use-MIG) гдје се цијеле дјелатности класификују на сљедеће групе: Енергија-АЕ, Остали интермедијарни производи-АИ, Капитални производи-В, Трајни производи за широку потрошњу-СД, Нетрајни производи за широку потрошњу-СН, Нераспоређено из индустрије-Х, Нераспоређено из осталих дјелатности осим индустрије-У.

6.6. Централна класификација производа СРС

Централна класификација производа СРС (Central Product Classification), верзија 1.0, подијељена је у 10 секција. Секције од 0 до 4 су базиране на HS6 и агрегирају HS кодове у категорије производа које кореспондирају различитим типовима економских анализа унутар система националних рачуна SNA 1993. Овај дио класификације, као SITC, обезбјеђује HS подјелу за аналитичке потребе. Секције од 5 до 9 СРС омогућавају да се према HS категоријама обезбиједи класификација за трговину услугама.

6.7. Номенклатура држава

У складу са међународно прихваћеним стандардима за номенклатуру држава договорено је да се, сходно усвојеној методологији Еуростата, користи Геономенклатура EU ISO (алфа код) 3166.

7. ОБРАЧУН СТАТИСТИЧКЕ ВРИЈЕДНОСТИ ИЗВОЗА И УВОЗА

Концепт статистичке вриједности (евалуација) заснован је на ГАТТ споразуму потписаном 1979. године. У циљу побољшања упоредивости међународних података о извозу и увозу роба УН препоручују да се, у комерцијалној и извјештајној пракси међународне трговине, извоз и увоз робе вреднује сходно

статистичкој вриједности која се рачуна из фактурисане вриједности, односно вриједности коју су уговорили купац и продавац, а да се сви режијски трошкови трансакције (транспорт, обезбјеђење и слично) обрачунавају сходно сљедећим паритетима:

- статистичка вриједност увезених производа на CIF паритету,
- статистичка вриједност извезених производа на FOB паритету.

Статистичка вриједност извезене и увезене робе утврђује се на основу трансакцијске вриједности робе на паритету франко бх. граница, што је у складу са Правилником о садржају, попуњавању и подношењу исправа у царинском поступку као и препорукама УН и Европске комисије (ЕС).

У случају извоза робе користи се FOB паритет (Free on Board – franko brod), што значи да се статистичка вриједност састоји из фактурисане вриједности коју су уговорили купац и продавац и трошкова превоза и обезбјеђења робе од мјеста испоруке у БиХ до бх. границе.

У случају увоза робе користи се CIF паритет (Cost, Insurance, Freight – цијена робе, обезбјеђење, превоз), што значи да се статистичка вриједност увезене робе састоји из уговорене цијене робе између купца и продавца (трансакциона вриједност робе) и трошкова међународног превоза и обезбјеђења до бх. границе.

У данашњим условима интеграције међународног тржишта и економије често се дешава да не могу прецизно да се разграниче "национални" (до границе земље извозника) и интернационални (од границе земље извозника до границе земље увозника) трошкови превоза и обезбјеђења. Другим ријечима, често су они уговорени и обрачунати у цјелини, за читаву релацију путовања. Тада се у CIF паритет укључују цјелокупни трошкови превоза и обезбјеђења, а у FOB паритету су они цјелокупно искључени.

Цијене увезених производа по CIF паритету користе се за анализу и компарацију цијена са другим производима на домаћем тржишту, као и за потребе националних рачуна на нивоу група производа (SNA 1993).

FOB-тип вриједности (увезених и извезених производа) обезбјеђује униформни вриједносни основ за производе и стога служи за потребе компилације националних рачуна и статистику платног биланса на агрегираном нивоу (SNA 1993, BPM 5).

7.1. Конверзија валуте

Јединица обрачуна, односно вриједност трговинске трансакције може да буде иницијално изражена у различитим валутама. У складу са потребама сваке националне економије, национална валута може да буде референтна јединица обрачуна за статистику спољне трговине. Стопа конверзије валуте према WTO

методологији користи се сходно важећем девизном курсу у вријеме извоза или увоза робе.

Трансакциона вриједност робе у међународној трговини може да буде изражена у различитим валутама, али све те валуте морају да се прерачунају у једну истовјетну јединицу обрачуна како би обезбиједили хармонизованост и упоредивост података у статистици спољне трговине. Обично се користи национална валута као јединица обрачуна, односно као јединствено мјерило вредновања извоза и увоза, али се у ту сврху додатно користе и неке "јаке" валуте као што су, на примјер, USD или EUR.

У статистици спољне трговине БиХ све извозне и увозне цијене прерачунавају се у конвертибилну марку (BAM), амерички долар (USD) и евро (EUR) примјеном текућих дневних курсева који вриједје на дан царинења робе, а утврђује их Централна банка БиХ. За праћење спољнотрговинског промета БиХ на мјесечној основи користи се просјечни мјесечни средњи валутни курс који Централна банка БиХ доставља БХАС-у електронским путем до седмог у мјесецу за претходни мјесец. Користи се средњи валутни курс.

8. ЦАРИНСКЕ И СТАТИСТИЧКЕ ПРОЦЕДУРЕ⁵

Увођењем ЛЦИ у царински поступак, умјесто статистичких контингената извоз и увоз распоређују се по статистичким процедурама које се добијају комбиновањем претходног и захтјеваног царинског поступка. Царинске институције БиХ користе царинске процедуре усклађене са ЕУ царинским процедурама, а статистичке институције БиХ успоставиле су систем веза између царинских и статистичких процедура које су у складу са стандардима ЕУ. У БиХ се извоз и увоз робе исказује сходно следећим статистичким процедурама:

УВОЗ	
1	Редован увоз
3	Увоз након спољне обраде
5	Увоз на унутрашњу обраду (систем суспензије, тј. одгођеног плаћања)
6	Увоз на унутрашњу обраду (систем поврата дажбина)

ИЗВОЗ	
1	Редован извоз
3	Извоз на спољну обраду
5	Извоз након унутрашње обраде (систем суспензије, тј. одгођеног плаћања)
6	Извоз након унутрашње обраде (систем поврата дажбина)

Појмови система одгођеног плаћања и система поврата дажбина односе се на то да ли ће царинске институције наплаћивати увозне дажбине, па их касније враћати, или их неће никако наплаћивати. У случају система одгођеног плаћања царина има

⁵ Везе између царинских и статистичких процедура наведене су у Анексу.

повјерења у увозника који увози робу на унутрашњу обраду да ће он ту робу, након завршене обраде, заиста и извести, па одлучује да му неће никако наплаћивати увозне дажбине.

У случају система поврата дажбина царина жели да се обезбиједи за случај да се, евентуално, деси промјена воље и роба не буде обрађена и извезена, већ трајно уђе на домаће тржиште као и свака друга увезена роба. Због тога у овом систему царина наплаћује увозне дажбине код увоза робе на унутрашњу обраду, а враћа их увознику приликом његовог каснијег поновног извоза обрађене робе.

9. ЈЕДИНИЦЕ МЈЕРЕЊА

Јединица мјерења односи се на физичке карактеристике производа. Стандардне јединице мјерења, које је препоручила Свјетска царинска организација (World Customs Organization - WCO), засноване су на Хармонизованом систему (HS).

У стандардне јединице мјерења се убрајају:

Јединице мјере	Описне јединице	Начин изражавања
Тежина	Килограм (kg)	бруто и нето
	Карат (carat)	
Дужина	Метар (m)	
Површина	Квадратни метар (m ²)	
Запремина	Кубни метар (m ³)	
	Литар (l)	
Електрична енергија	1,000 киловат час (1,000 Kvh)	
Број комада	Комада (u)	
	Пари (2u)	
	Дозе (12u)	
	Хиљаду комада (1,000 u)	
	Пакети	

Статистика спољне трговине БиХ исказује све количине робе у нето маси израженој у килограмима (kg). Изузетак чини електрична енергија чија количина се исказује у киловатима (1000 kWh).

Нето маса робе је маса робе мјерена без амбалаже или кад амбалажа није видљива на производу. У том случају се маса амбалаже и производа користи као нето маса. Бруто маса је маса робе мјерена са амбалажом у којој је производ транспортован.

Међународна пракса је да царина, из практичних разлога, приликом процеса царинења и његове аутоматске обраде, количине свих роба исказује у kg, мјерећи бруто и нето масу царинене робе, без обзира да ли исказивање количине конкретне робе у kg има икаквог смисла или не. Такав је случај у земљама ЕУ, а одатле и у БиХ која је такве стандарде преузела од ЕУ. Због тога је уведена *допунска јединица мјере*.

9.1. Допунске јединице мјерења

Поред стандардних јединица мјере постоје и допунске јединице мјере које омогућавају да се прикупе статистички подаци о количини извезене и увезене робе у другим јединицама мјерења сем масе у kg. Допунске јединице наведене су у царинској тарифи БиХ уз тарифну ознаку свих роба, сем оних које се једино изражавају у kg.

За исказивање допунских јединица мјере у царинској тарифи се користе следеће скраћенице:

c/k	карати (1 метрички карат = 2×10^{-4} kg)
ce/el	број хелија
ct/l	носивост (брода) у тонама
g	грам
gi F/S	грам фосилног изотопа
GT	брuto тежина
kg C₅H₁₄ClNO	килограм колинхлорида
kg H₂O₂	килограм водикова пероксида
kg K₂O	килограм калијумовог оксида
kg KOH	килограм калијумовог хидроксида
kg met. am.	килограм метиламина
kg N	килограм азота
kg NaOH	килограм натријумовог хидроксида (каустична сода)
kg /net eda	килограм нето исушене супстанце
kg P₂O₅	килограм дифосфорнога пентаоксида
kg 90% sdt	килограм 90% сухе материје
kg У	килограм уранијума
1000 kWh	1000 киловат часова
l	литар
1000 l	1000 литара
l alc.100%	литар чистогa (100%) алкохола
m	метар
m²	четворни метар
m³	кубни метар
1000 m³	1000 кубних метара
pa	број парова

kd	број комада
100 kd	100 комада
1000 kd	1000 комада
TJ	тера цул (брото количина вриједност)

10. ЗЕМЉА ПАРТНЕР

Исказивање извоза и увоза према земљама у које се извози и из којих се увози у статистици спољне трговине веома је значајно за различите економске и тржишне анализе, за контролу квалитета статистике спољне трговине поређењем са истовјетним подацима других земаља (Статистика огледала-*Mirror statistics*), затим за потребе националних рачуна и платног биланса, те разне друге анализе.

Сходно методолошким стандардима УН и ЕУ као земља партнер у случају увоза узима се земља поријекла робе, а земља отпреме узима се као додатна информација. Земља поријекла робе је она земља у којој је роба произведена, а земља отпреме је земља из које је роба непосредно испоручена земљи увоза. Сходно истим стандардима као земља партнер у случају извоза узима се земља посљедњег познатог одредишта. Земља одредишта, односно намјене, је земља у којој се роба троши или даље прерађује.

У БиХ се, сагласно наведеном, као земља увоза користи земља поријекла, а у случају неисправних шифара или непопуњености поља земље поријекла у царинској бази података, као земља увоза узима се земља отпреме. Као земља извоза узима се земља одредишта, а у случају неисправних шифара или непопуњености поља земље одредишта у царинској бази података, као земља извоза узима се такође земља отпреме, зато што она, у случају извоза, представља прву земљу у коју је роба отишла из БиХ.

Земља партнер се прати према ISO кодном систему који су установиле УН (кодови садрже два алфабетска карактера).

11. ДИСЕМИНАЦИЈА ПОДАТАКА

Статистичке институције које прате статистику спољне трговине користе сљедеће принципе:

- јавна дисеминација документације о коришћеним изворима и методама,
- јавно обавјештавање о предвиђеним датумима објављивања података,
- редовно мјесечно извјештавање у виду публикација или на магнетном медију и
- редовна ревизија података (када су додатне информације расположиве).

11.1. Годишњи подаци

ГОДИШЊИ ПОДАЦИ	
1.	Укупна вриједност извоза и увоза у BAM, USD и EUR
2.	Вриједност извоза и увоза по мјесецима у BAM, USD и EUR
3.	Вриједност извоза и увоза према земљи поријекла
4.	Вриједност извоза и увоза према земљи дестинације
5.	Вриједност извоза и увоза према географским и економским зонама
6.	Вриједност извоза и увоза по производима (према HS/CN номенклатури)
7.	Вриједност извоза и увоза према секторима и одсјецима SMTK (SITC) рев. 3.
8.	Индекс укупног извоза и увоза
9.	Вриједност извоза и увоза по производима према HS и земљама намјене и поријекла

Годишњи подаци публикују се не касније од прве половине шестог мјесеца (јуни) наредне године за протеклу годину у складу са донесеним Програмом статистичких истраживања. Публиковани подаци сматрају се коначним подацима и неће се мијењати.

11.2. Мјесечни подаци

МЈЕСЕЧНИ ПОДАЦИ	
1.	Укупна вриједност извоза и увоза у BAM, USD и EUR
2.	Вриједност извоза и увоза по мјесецима у BAM, USD и EUR
3.	Вриједност извоза и увоза према земљи поријекла
4.	Вриједност извоза и увоза према земљи дестинације
5.	Вриједност извоза и увоза према географским и економским зонама
6.	Вриједност извоза и увоза по производима (према HS/CN номенклатури)
7.	Вриједност извоза и увоза према секторима и одсјецима SMTK (SITC) рев. 3
8.	Вриједност извоза и увоза према секторима и одсјецима SMTK (SITC) рев. 3 према географским и економским зонама
9.	Вриједност извоза и увоза по главним индустријским групацијама по економској намјени (ГИГ)
10.	Вриједност извоза и увоза према статистичким процедурама
11.	Индекс укупног извоза и увоза

Подаци се публикују до 20. у мјесецу за претходни мјесец у складу са донесеним Програмом статистичких истраживања.

Мјесечни подаци имају карактер претходних (привремених) података, јер се током године мијењају већ објављени подаци за претходне мјесеце ради разврставања накнадно пристиглих декларација (ЈЦИ) које се односе на раније периоде.

Кориговање мјесечних података текуће године закључује се са првом половином јуна наредне године када подаци постају коначни.

Подаци о спољној трговини (сходно HS/CN кодовима и земљама поријекла/дестинације) достављају се УН, ОЕСД и Еуростату на магнетном медију сваке године. Агреговани подаци су расположиви на Интернету, за ниво БиХ web site: www.bhas.ba

12. ПОВЈЕРЉИВОСТ СТАТИСТИЧКИХ ПОДАТАКА

У складу са Законом о статистици БиХ, чл. 23 и 26 („Службени гласник БиХ“ 34/02), обавеза статистичких завода је да приликом прикупљања, обраде и објављивања статистичких података Босне и Херцеговине обезбиједи заштиту повјерљивости појединачних података и статистичких јединица.

У складу са чланом 25 Закона о статистици БиХ пренос података између ентитетских завода и Агенције не подлијеже ограничењима у вези са повјерљивошћу података уколико Агенција сматра да је то потребно за унапређење података и квалитета који статистички подаци Босне и Херцеговине морају да испуне.

13. КОМПАРАЦИЈА ПОДАТАКА

Понекад постоје значајне разлике у поређењу статистичких података спољне трговине између БиХ и других земаља.

Највеће разлике углавном могу да буду резултат разлика у обиму праћења, евиденције производа, временске разлике између увоза и извоза, валутних разлика, грешки у сакупљању података, разлике због неразумијевања принципа регистрације земаља.

14. ПОДАЦИ ИЗ УРАВЕ ЗА ИНДИРЕКТНО ОПОРЕЗИБАНЈЕ БиХ

Царинска управа (Управа за индиректно опорезивање БиХ) обавезна је да редовно мјесечно доставља контролисане податке о извозу и увозу на магнетном медију у облику база података са прецизно дефинисаним форматом и структуром.

Подаци се преузимају на основу екстракције сљедећих табела из ASYCUDA програма, и то:

1. SAD_GEN
2. SAD_ITM
3. SAD_ITM_WEX (*valuation export*)
4. SAD_ITM_WIM (*valuation import*)

Сарадња између статистичких институција и Управе за индиректно опорезивање БиХ је регулисана посебним Протоколом о сарадњи.

АНЕКС

Везе између царинских и статистичких процедура сходно Специјалном систему трговине

У статистици спољне трговине БиХ царинске процедуре се конвертују у статистичке процедуре према сљедећој табели веза:

Ток	Статистичка процедура	Царинска процедура
EX	1	1000, 1040, 1093, 2200, 3191, 9500, 9502, 9551, 9600, 9651
EX	3	2100, 2102, 2147, 2151
EX	5	3151, 3156
EX	6	3102, 3147
EX	0	2153, 2156, 2178, 2300, 3153, 9571, 9578, 9602, 9671, 9678
IM	1	4000, 4053, 4056, 4071, 4078, 4200, 4253, 4256, 4271, 4278, 6110, 6122, 6310, 9100, 9121, 9153, 9156, 9171, 9178
IM	3	6121, 6171, 6178, 6321, 6371, 6378
IM	5	5100, 5121, 5153, 5171, 5178, 5600
IM	6	0200, 0221, 0256, 0271, 0278, 4700
IM	0	0291, 4051, 4091, 4251, 4291, 5147, 5156, 5191, 5300, 6123, 6323, 9300